

Remissyttrande

2020-06-23

RS 2020-01071

Regeringskansliet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
Ku.KL@regeringskansliet.se

Häri från till evigheten - en långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019-58)

Inledning

Västra Götalandsregionen (VGR) lämnar ett samlat remissyttrande, där synpunkter har inhämtats från Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborgs stad, förvaltningen för kulturutveckling och avdelning kultur inom Koncernkontoret.

Kapitel 1 Författningsförslag

Genom att införa en ny syftesparagraf jämte ändamålsparagrafen i arkivlagen understryks vikten av att värna, bevara och tillgängliggöra den del av kulturarvet som finns hos arkiven, liksom tryggheten av allmänna handlingar och arkivens bidrag till det demokratiska samhällets beständighet och utveckling. Det är också av stor betydelse att de enskilda arkiven lyfts fram när det gäller lagens tillämpningsområde där det anges att dessa arkiv, jämte de offentliga arkiven, är en del av kulturarvet.

Det saknas en reglering av hanteringen av information som skapas av privata utförare med offentliga medel. Nuvarande lagstiftning medför luckor i bevarandet av patientjournaler för de patienter som fått privat vård, då de enligt patientdatalagen kan gallras efter tio år, medan offentliga vårdgivare har valt att bevara informationen.

Bland de redovisade författningsförslagen saknar vi en anpassning av avgiftsförordningen (1992:191) till nuvarande förhållanden inom arkiv- och informationshantering. Förordningen hänvisar till gammal teknik, t.ex. telefax, videoupptagningar och avskrifter, vilket försvårar för myndigheter vid utlämnande av allmän handling.

Kapitel 3 Viktiga samhällsförändringar

Ett område som skulle behöva belysas ytterligare bland samhällsförändringar i samband med digitaliseringen av arkiv- och informationshanteringsområdet är informationssäkerhetsaspekterna.

Kapitel 6 Myndigheternas arkivbildning och arkivförvaltning

VGR välkomnar förslaget att begreppet arkivförvaltning ska ersätta ordet arkivvård i arkivlagen. Det är en modernisering av språkbruket och det kan belysa bevarandenaspekterna i ett tidigt skede och tydliggöra att det krävs en kontinuerlig förvaltning av informationen.

Den tilltänkta bestämmelsen i arkivförordningen om en skyldighet för myndigheter att vid upphandling, utveckling eller idrifttagande av ett informationssystem försäkra sig om att handlingar och uppgifter i systemet kan föras över till andra informationssystem, avskiljas och gallras, är ytterligare ett sätt att tydliggöra och även möjliggöra bevarandenaspekterna tidigt.

Utredningen föreslår vidare en ändring i arkivlagen till att i de fall upptagningar för automatiserad behandling är tillgängliga hos fler myndigheter ska de bilda arkiv endast hos den myndighet som ansvarar för informationssystemet.

En region består av flera separata myndigheter som utgör arkivbildare. Ansvaret för att förvalta och drifva gemensamma system innehas ofta av en separat driftorganisation som är en egen myndighet eller, som i vårt fall, tillhör regionstyrelsen. Denna lagändring skulle medföra att allmänna handlingar ska bilda arkiv hos en myndighet som inte tillfört några uppgifter i systemet.

Respektive myndighet bör fortsatt ha ansvar för utlämnande av sina handlingar och för att redovisa sina arkiv.

Arkivmyndigheten för Göteborgs Stad och Västra Götalandsregionen beslutar om *tekniskt arkivansvar* för regiongemensamma system. I det tekniska ansvaret ingår bland annat verkställande av gallring, verkställande av leverans till arkivmyndighet, val av lagringsmetod och skydd för lagrad information samt konvertering. Förslaget bör utredas vidare.

Utredningen föreslår vidare att myndigheterna ska lämna uppgifter om sina arkiv till ett nationellt informationssystem. VGR anser att kravet på att rapportera är bra för att tillgängliggöra arkiven, men att det bör införas en övergångsregel då det kan innebära en större arbetsinsats för många myndigheter. Det bör inte heller vara ett lagkrav att rapportera in detaljerad information.

Kapitel 7 Bevarande och gallring

VGR välkomnar förslaget att audiovisuellt material nationellt ska inventeras samt att förutsättningarna för digitalisering ska utredas vidare av utsedda parter.

Kapitel 8 Överlämnande och finansiering

Utredningen föreslår nya krav i arkivlagen på att myndigheterna upprättar årliga överlämnandeplaner för överlämnande av arkivmaterial till sin arkivmyndighet. Den statliga arkivmyndigheten ska bemyndigas att meddela föreskrifter om innehållet i och hur ofta planerna ska utarbetas. Förslaget verkar mindre anpassat till kommuners och regioners förhållanden med ett stort antal nämnder och styrelser, än till statliga myndigheters överlämnanden till Riksarkivet. Vi bedömer att förslaget bör utredas vidare.

Kapitel 9 Normering, tillsyn och rådgivning

Den statliga arkivmyndigheten kommer enligt förslaget inte att få ett utökat uppdrag att utöva tillsyn eller meddela föreskrifter för kommuner och regioner. Det finns dock behov av en rådgivande nationell samordning av arkivområdet för

kommuner och regioner. En sådan borde kunna samordnas inom förslagsvis Sveriges kommuner och regioner (SKR). SKR tillhandahåller liknande samordningsuppdrag avseende övriga sakområden.

VGR välkomnar vidare förslaget att det av arkivlagen ska framgå att arkivmyndigheterna ska ge råd och vägledning om arkivbildning och arkivförvaltning till myndigheter och andra organ som står under deras tillsyn. Det är viktigt att prioritera samarbete, samförstånd, tydliga handledningar och en generös rådgivning på arkivområdet.

Kapitel 10 Stödjande och främjande av enskilda arkivsektorn

VGR är positiva till en utveckling av arkivcentrallösningar och att ett nytt statsbidrag ska införas för att stimulera tillkomsten av nya centrallösningar. De enskilda arkivens ekonomiska situation är inte långsiktigt stabil och det finns behov att stärka basen. Vi delar också uppfattningen att initiativet måste komma från berörda organisationer och att de därför måste utformas på ett sätt som bidrar till möjligheten att utvecklas och synas. Att skapa centrallösningar ger möjligheter att dela lokaler och samarbeta kring t.ex. tillgängliggörande. Det bidrar till att stärka användarperspektivet, vilket är mycket angeläget. Det finns klara fördelar med att användarna inte behöver veta vilken institution de ska gå till när allt material förvaras geografiskt samlat, vilket bidrar till att öka tillgången till kulturarvet. Samlokalisering med andra kulturinstitutioner eller kommunala verksamheter bör också kunna ge positiva synergieffekter, både för kulturinstitutioner och de enskilda arkiven.

Förslaget att Riksarkivet i högre grad än idag ska ha en rådgivande och stödande funktion är bra. Det är önskvärt om stödet kan förstärkas även vad gäller tillgängliggörande och den utåtriktade, pedagogiska verksamheten för de enskilda arkiven.

Kapitel 11 Reglering av enskilda arkivsektorn

Idag är den enskilda arkivsektorn inte reglerad. Sverige har i ett nordiskt perspektiv ett svagt skydd för detta kulturarv. Vi välkomnar förslaget att den enskilda arkivsektorn regleras.

Ett förtydligande kan behövas när det gäller enskilda arkiv hos myndigheter, som är en del av kulturarvet och hur det förhåller sig till uppdragen hos Riksantikvarieämbetet respektive Riksarkivet. Eftersom flera museer har enskilda arkiv i sina samlingar och får del av verksamhetsbidrag av statliga medel t ex genom samverkansmodellen, är det viktigt att även museerna främjar tillgången till kulturarvet och bidrar till det demokratiska samhällets beständighet och utveckling samt tillgodoser forskningens behov utifrån sina arkiv.

Kapitel 12 Urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas arkiv

VGR ser det som särskilt viktigt att belysa arkivfrågan för urfolket samerna och de övriga nationella minoriteterna ur ett kulturarvsperspektiv. Det är bra att ett särskilt bemyndigande införs i arkivförordningen till Sametinget. Det ger Sametinget en tydlig roll att samla kunskap om arkivbestånd som bildats och samlats in av och för urfolket samerna och inte minst att uppmärksamma och tillgängliggöra bestånden.

Det är också angeläget att reglera i myndighetens instruktion att Riksarkivet i sin rådgivning till enskilda arkivbildare och enskilda arkivinstitutioner i arkivspecifika frågor ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna judar, romer,

sverigefinnar, urfolket samerna och tornedalingar. Om arkivmyndigheten i de kommuner som omfattas av 6 och 7 §§ lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk bör bistå Riksarkivet med den rådgivningen i respektive förvaltningsområde måste det tydliggöras till de kommuner och regioner som är berörda.

När det gäller arkivcentrumlösningar vill vi trycka på att det ska bidra till att stärka användarperspektivet och bidra till att öka tillgången till kulturarvet. Vi ställer oss mycket positiva till Sametingets uppdrag att utreda de grundläggande förutsättningarna för centrumlösningar med arkiv som bildats eller samlats in av och för urfolket samerna. Samma sak gör vi när det gäller uppdraget att Riksarkivet i samverkan med Institutet för språk och folkminnen och berörda minoritetsgrupper utreder motsvarande förutsättningar för centrumlösningar med arkiv som bildats eller samlats in av och för nationella minoriteter. Idag saknas en översikt av enskilda arkiv avseende de nationella minoriteterna.

Kapitel 13 Riksarkivets omgivning och interna organisation

VGR välkomnar förslaget om tydliggörande av Riksarkivets och närliggande myndigheters uppdrag på arkiv- och informationshanteringsområdet för att säkerställa bevarande och tillgängliggörande av arkiven.

Kapitel 14 Digital informationsförvaltning och massdigitalisering

Dels behöver man arbeta förebyggande med att säkra information i analoga och digitala format som kan gå förlorade. Dels behöver man arbeta med att digitalisera för att tillgängliggöra. Vi vill tillägga att i båda fallen behövs en informationsvärdering och nyttoanalys som utgår ifrån behov för att prioritera ordningen.

Det behövs ett kompetenslyft för verksamma inom arkivsektorn, men också en modernisering av de arkiv- och informationsvetenskapliga utbildningarna som bedrivs vid våra lärosäten, så att nya arkivarier har den kompetensprofil kring digital informationshantering, men också ett kommunikativt arbetssätt som efterfrågas idag, både för att lyckas med bevarande och för tillgängliggörande av arkiven.

Regionstyrelsen
Västra Götalandsregionen

Johnny Magnusson
Regionstyrelsens ordförande

Ann-Sofi Lodin
Regiondirektör